Els diaris de les rutes de l'atzar: escrivim experiències de viatges imaginaris pels Països Catalans

Laia Urbano Gubert
Universitat Rennes 2
urbano.laia@gmail.com

José Manuel Gomis Pastor
Centre d'Études Catalanes-Sorbonne de Paris
josemanuelgomispastor@gmail.com

Rebut: 31 de maig de 2021

Acceptat: 2 de juny de 2021

Resum

Els “Diaris de les rutes de l'atzar” són el projecte dut a terme la primavera del 2020 entre el Centre d'Estudis Catalans de París i la Universitat de Rennes 2. Mitjançant l'escriptura de postals els estudiants treballen llengua, cultura i territori amb l'objectiu de crear diaris de viatges als Països Catalans.

Introducció

Poc ens pensàvem que l'atzar guiaria gran part d'aquest projecte entre el CEC-Sorbonne de París i la Universitat de Rennes 2 quan vam decidir que els nostres alumnes intercanviessin postals dels Països Catalans. L'alumnat participant d'aquest projecte es reparteix en dos grups d'una dotzena d'estudiants de segon i tercer curs de diferents graus, amb un nivell d'A2-B1 del Marc europeu comú de referència per a les llengües (MECR) i amb competència en altres llengües romàniques.

Ens trobem al segon semestre del curs 2019-2020, la pandèmia de la COVID-19 ens fa tancar-nos a casa havent-nos intercanviat les postals i plantejar-nos altrament aquest viatge. Cadascun de nosaltres marca rumbos diferents en la planificació per arribar igualment a la tasca final: escriure un diari de viatges. Tant els estudiants de París com els de Rennes crearan un diari digital amb les seves rutes, però els de Rennes organitzen, a més, un festival de música: el FestAltea. És així com, malgrat les adaptacions que cal que fem, mirem de mantenir la motivació dels alumnes, com suggereix Dörnyei (2008): creem xats als espais de treball digital i reformulem les activitats en un marc de treball a distància.

D'entrada, comencem la seqüència didàctica a partir d'un anunci de turisme de Catalunya, “La ruta de l'atzar”, que vol fer descobrir la cultura i la geografia del territori de llengua catalana durant les sis o set sessions d'aquest viatge. Aquest tret de sortida respon al nostre interès per incloure a l'aula la realitat de materials textuais quotidians que ens envolten, seguint de la classificació de materials autèntics, autenticats i didactitzats que proposa Sans (2020). Per

tant, treballem amb materials autèntics com l'anunci de turisme de Catalunya, postals, pàgines web d'ajuntaments, literatura de viatges¹ o cançons. També utilitzem materials autèntics com és el cas de les rutes de viatge (ruta de Reus i ruta del Xató, vegeu annexos) i materials didactitzats per nosaltres mateixos per a treballar amb els materials autèntics, els autèntics i les produccions dels propis alumnes des de dos eixos centrals: els continguts culturals que se'n desprenen i la presa de consciència de l'escriptura com un procés de planificació, redacció i correcció en diferents etapes. Dins del tercer grup, s'hi inclouen fitxes d'anàlisi i preguntes que inciten la reflexió i interacció sobre els documents treballats, exercicis de pràctica lingüística, llistes de vocabulari i pautes d'escriptura.

Descobrir un indret és una porta oberta a treballar les manifestacions idiosincràtiques alhora que la història que l'acompanya. Per aquest motiu, ens inspirem en la visió represa per Lacueva Lorenz (2017) que no jerarquitzava entre els diferents nivells de manifestacions culturals, sovint considerades de forma desigual en l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES), i que tanmateix tenen un paper fonamental tant quan estudiem llengües com quan viatgem. Així doncs, apostem per la indissolubilitat entre coneixements lingüístics i culturals² i aprofitem la diversitat geogràfica de les postals, que evidencia les qüestions sociolingüístiques i dialectals arreu del domini lingüístic.

Objectius

Decidim crear aquest projecte amb la voluntat d'acostar els estudiants als territoris de parla catalana, aportant un coneixement més plural que s'allunyi de la popularitat dels indrets més turístics. Els objectius culturals en aquest projecte prenen gran importància, ja que ens proposem teixir llaços entre els continguts culturals dels documents treballats i tots aquells coneixements del territori i de l'expressió popular que es considerarien dins del cànon cultural universitari. Afegim, un cop començat el projecte i la pandèmia de la COVID-19, l'objectiu imprescindible de mantenir el contacte amb els estudiants i seguir motivant-los amb el coneixement del català i dels Països Catalans.

Concretament, els nostres objectius d'aprenentatge són treballar a l'aula amb textos diversos (rutes turístiques, postals, diaris de viatges), posar en pràctica l'escriptura de postals i escriure un diari de viatges com a tasca final. Igualment, volem que els nostres estudiants reconeguin i aprenguin les fórmules lingüístiques associades a les tipologies textuals i al tipus de discurs que treballem. Al ser un projecte de col·laboració entre dos centres universitaris, volem intercanviar experiències fictícies de viatges que fomentin la comunicació en català entre iguals fora de l'aula i permetre que estudiants d'indrets diferents es coneguin gràcies al català. En termes purament lingüístics, volem fer-los utilitzar un lèxic associat als viatges, la gastronomia, la natura i la cultura, les fórmules de consell, els temps de passat, futur i condicional.

Temporització

Aquesta experiència didàctica té una durada d'entre quatre i sis setmanes. Durant les quatre primeres sessions, ambdues universitats fan un treball paral·lel que s'inicia amb la comprensió i l'anàlisi de l'anunci de turisme "La ruta de l'atzar"³ per capbussar-nos en l'univers dels viatges. Seguidament, estudiem les rutes del Xató de Calafell (Baix Penedès) i la ruta a Valls (l'Alt Camp) que serviran de model per al producte final del projecte. Arribat el moment de l'escriptura de les postals, cada estudiant rep una postal a l'atzar que haurà d'adreçar a un

1 *Paradisos Oceànics* d'Aurora Bertrana

2 Com apunta el currículum del MEER, 2003, https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_diffusio/publicacions_en_linia/classific_temes/temes_materials_didactics/marc_europeu_de_referencia_per_a_les_llengues

3 <https://www.youtube.com/watch?v=3LpV6oF8s7M>

estudiant de l'altra universitat. Per ajudar-los en aquesta tasca, se'ls distribueix una pauta d'escriptura que contextualitza la situació comunicativa i, a partir d'unes preguntes de guia, els alumnes es documenten sobre el lloc, reflexionen sobre aquest gènere textual i planifiquen l'escriptura de la postal.

Com podem observar a l'eix cronològic adjunt (Figura 1), l'inici del confinament fa reprogramar el projecte. A la Universitat de Rennes 2, es treballa la música i, de retruc, la literatura de viatges, per preparar un festival musical en un dels indrets de les rutes: Altea. Col·lectivament fan propostes de noms i cartells per al festival, artistes convidats, carta d'invitació i entrades de diari explicant l'experiència del FestAltea. Tot el procés de tria, creació i narració del diari de viatges sobre l'experiència amb aquest festival queda reflectit en un diari digital. Pel que fa als estudiants del CEC París, a partir de les postals rebudes, els estudiants fan la fitxa tècnica dels indrets i es creen grups en línia de cadascuna de les rutes per començar a redactar les entrades del diari digital.

Figura 1. Programació de les sessions

Mostres de produccions escrites

La tasca final del projecte en forma de diaris de viatges no culmina sense un seguit de produccions escrites (que en alguns casos queden recollides en els mateixos diaris digitals) que fan palès el caràcter progressiu dels continguts introduïts a cada sessió, i el treball dels objectius culturals i discursius, presents durant tota la seqüència. Per tant, s'ha d'entendre que tant l'escriptura de postals, les fitxes tècniques dels llocs, com l'escriptura de tot el que han fet durant un dia a un indret precís cristal·litza en diaris de viatges grupals. Així doncs, mostrem alguns exemples d'aquestes produccions originades al llarg de tot el projecte en les figures següents.

A les figures número 2 i 3 trobem dos exemples de les postals dels nostres alumnes que esdevenen, a mans dels alumnes receptors, els llocs pels quals passen les rutes que escriuen com a tasca final.

Figura 2. Postal d'una estudiant de París adreçada a un estudiant de Rennes

Figura 3. Postal d'una estudiant de Rennes adreçada a una estudiant de París

Les figures següents mostren algunes parts dels diaris digitals (referenciades al final de l'article) on vam recopilar les experiències dels nostres estudiants. La figura 4 mostra la fitxa tècnica d'una postal. Representa el treball posterior a la recepció de la postal i el pas previ a l'escriptura de l'etapa de la ruta, que permet una ampliació de coneixements sobre el lloc.

En resposta a [redacted]

Xàbia

Poble: Xàbia

Comarca: és una ciutat de la Marina Alta.

Habitants: Xabienc o Xabienca.

Extensió i pobles limítrofs: Xàbia és prop de València i d'Alacant, a la Costa Blanca.

Dates importants: Hi ha dues festes al juliol: Mare de Déu del Carme el 16 de juliol i l'altra és la de Moros i Cristians.

Llocs a visitar: Hi ha moltes activitats a Xàbia. Podries banyar-te en diverses platges. Fer esports nàutics com bussejar per descobrir el fons marí. Caminar pels diferents camins o visitar el parc natural de Montgó, un lloc on la muntanya s'uneix al Mediterrani creant bonics penya-segats.

Plats típics: La seva gastronomia és principalment d'arròs. La paella és probablement el plat més conegut, però es serveix aquí amb mongetes blanques i naps o al forn. El peix de la zona es serveix guisat, fregit o amb salsa.

Per què és el lloc perfecte per a un festival: Xàbia est el lloc perfecte per a un festival perquè hi ha moltes platges i paisatges meravellosos.

Figura 4. Fitxa tècnica d'una postal.

A continuació, les figures 5 i 6 mostren dos exemples de tasca final: les entrades del diari de viatges que van escriure dos estudiants de París i que van quedar reflectides com a etapes d'una ruta turística en el diari digital Camaleó.

ETAPA 6: Quina sort ser a Sort!

Acabo de passar un dia extraordinari a Sort. He fet moltes coses i ara estic molt cansada però li ho contaré tot.

Estava a Barcelona i he agafat un bus a l'atzar a les cinc del matí només per aventurar-me. Després de deu minuts, m'he adonat que el bus era amb direcció a una ciutat anomenada "Sort". Doncs he investigat sobre aquest lloc i he descobert que era una petita ciutat de 105,13 km² amb 2.149 habitants i que era la més poblada de la comarca del Pallars Sobirà.

Com que volia passar-m'hi només un dia i tenia quatre hores de transport, he planificat totes les meves visites. Afortunadament, som a 2 de maig, el dia següent del Dia Internacional dels Treballadors i de l'Aplec de la Mare de Déu del Soler, així que no és un dia festiu.

He arribat a les nou i em moria de gana, però sortosament hi havia una creperia just al costat de la parada d'autobús. Es diu Creps de Muntanya i estava deliciós. Després, he agafat un taxi per anar a visitar la Presó-Museu Camí de la Llibertat en la qual estaven empresonades les persones que intentaven travessar els Pirineus per fugir de la Guerra Civil Espanyola i de la Segona Guerra Mundial. He dinat al Cafè Pessets on he pogut menjar plats típics de Lleida, com una amanida de bolets i un assortit de formatges locals. Era deliciós.

Com que tenia ganes de provar sort i perquè estava a Sort, he tingut la bona idea de comprar alguns bitllets de loteria a La Bruixa d'Or. Diuen que aquesta administració dona molts premis, espero que jo guanyi la grossa.

Ja eren les vuit de la tarda i estava esgotada, llavors, m'he agafat l'hotel més pròxim, l'anomenat Hostal Can Josep, per passar-hi la nit. De camí he trobat un gatet, estava sol, famolenc i no parava de miolar. No podia deixar-lo aquí, així que l'he portat a l'hotel per alimentar-lo. Ara és el meu gatet. Es diu Cuiki.

Demà, agafaré l'autobús de les set del matí per tornar a Barcelona.

Quins bons records!

Figura 5. Entrada del diari de viatges d'una estudiant, inclosa dins del diari digital dels estudiants de París

ETAPA 11: Descansar i visitar Escorca tranquil·lament.

Descansar i visitar a la calma.

He passat dos dies al poble d'Escorca, a Mallorca. És un poble petit així que vaig visitar altres pobles limítrofs. El millor és poder llegir un cotxe per moure's lliurement.

Lavors, el primer dia vaig decidir fer activitats culturals. Vaig començar per visitar l'església de Sant Pere, és un lloc al mig de la natura, l'arquitectura és molt curiosa i magnífica. Després de la visita vaig anar al restaurant per menjar plats tradicionals de Mallorca.

Feia calor i, per això, vaig menjar un plat anomenat Trepó, és una amanida amb productes frescos de la regió. A la tarda, vaig anar a la ciutat de Can Pau per veure les restes prehistòriques. La visita és molt llarga però molt interessant.

Avui, el segon dia, he preferit fer coses més relacionades amb la natura per descansar. He anat a la Cala de Tuent per fer un excursió. Després d'això he menjat, he demanat una porcella, un plat tradicional molt bo. A la Cala de

Tuent m'he banyat i he jugat a la platja molt bonic.

M'ha agradat el meu viatge, t'aconsello fermament la destinació si vols visitar llocs interessants però també si vols descansar gràcies a la natura.

Observacions : és un lloc amb una cultura molt antiga, per exemple, hi ha fusta sagrada de l'època romana i prehistòrica o el lloc de pelegrinatge de Lluc del segle XII.

Figura 6. Entrada del diari de viatges d'una estudiant, inclosa dins del diari digital dels estudiants de París

Finalment trobem en la figura 7 un dels cartells que van elaborar algunes estudiants de Rennes. A causa del confinament, la tasca final va quedar redefinida amb la introducció de la temàtica musical i la proposta de crear un festival imaginari en un dels llocs de les postals. Els cartells van ser un dels passos previs a l'escriptura de les entrades del diari de viatges de Rennes, centrat en una sola localitat (Altea), i alhora una tasca motivadora per a la continuació del projecte.

Figura 7. Cartell del FestAltea creat per una estudiant de Rennes 2.

Conclusions

Aquest projecte va permetre als estudiants intercanviar experiències sobre viatges imaginaris pels territoris dels Països Catalans i conèixer de forma singular aspectes culturals de llocs molt diversos. Com hem esmentat al principi d'aquest article, aquesta experiència didàctica va tenir lloc, en bona part, durant les primeres setmanes del primer confinament de la pandèmia, i això va ser un factor important pel que fa al seu desenvolupament. Els objectius inicials es van veure modificats per tal d'adaptar-nos al moment, i això va fer que alguns d'aquests objectius quedessin parcialment assolits.

Cadascun de nosaltres va modificar les sessions segons les necessitats del grup i dels docents en un moment en què mantenir el contacte i el seguiment dels alumnes va passar a ser la prioritat d'aquelles setmanes. Concretament no vam arribar a treballar el contingut literari però igualment ens vam donar la llibertat de fer ampliacions temàtiques per tal de motivar els alumnes. Vam passar a una modalitat virtual, fet que va obligar a cercar alternatives amb plataformes i eines digitals per seguir amb l'ensenyament. Malgrat tot, la feina feta amb els estudiants, que queda fixada en els diaris de viatges és un testimoni de la singularitat de les produccions escrites finals.

Ens hem adonat de la immensitat de temes que es poden tractar a partir d'aquest projecte perquè la descoberta d'indrets del territori de la llengua que s'aprèn connecta els estudiants amb la cultura on s'inscriu. Alhora vam aprofitar l'interès que ja tenien els estudiants pels Països Catalans per fer-los descobrir de forma més profunda la cultura i la idiosincràsia dels llocs visitats. Aquesta experiència els ha permès fer un recorregut per alguns dels nostres pobles, viatjar des de l'aula o des de casa i submergir-se en la cultura catalana en el sentit més ampli del terme.

Referències

Dörnyei, Z. (2008). *Estratègies de motivació a l'aula de llengües* (traducció al català a cura de Yannick Garcia Porres). Editorial UOC.

Lacueva Lorenz, M. (2017). Didàctica de la cultura a la universitat: dels estudis culturals als estudis catalans (i viceversa). Dins M. Lacueva Lorenz (Ed.), *Didàctica universitària dels estudis culturals. Pràctiques i tendències en la catalanística i la hispanística* (pp. 101-128). Universitätsverlag des Saarlandes. http://universaar.uni-saarland.de/monographien/volltexte/2017/163/pdf/SaraviPontes_Hochschuldidaktik_Komplett.pdf

Sans, N. (2020). *Textos, textos, textos...: cuáles, cómo y para qué*. <https://www.youtube.com/watch?v=FswEmKeIFeY>

Annexos

Diari digital París <https://es.calameo.com/read/0060992434cd875848b1d>

Diari digital Rennes <https://en.calameo.com/read/0063348547e52ea39b882?authid=gxwFaHVhqUJ9>

Tots els materials: <https://fr.padlet.com/urbanolaia/Bookmarks>

Ruta del Xató: <https://www.descobrir.cat/ca/escapades/escapada-a-la-ruta-del-xato-732.php>

Ruta a Valls: <https://www.descobrir.cat/ca/escapades/valls-la-ciutat-que-convida-a-mirar-el-cel-324.php>

Catalunya presenta...la ruta de l'atzar: <https://www.youtube.com/watch?v=3LpV6oF8s7M>